

≡ Eesti
≡ Kontsert

FESTIVAL
TUBIN

TARTU | 3.-6. OKT '24

Etu viiul

admirals

Eesti Kontserdi hooaja peatoetaja

admirals.group

Admirals Group AS

P 6. OKTOOBER 2024 12.00

Eesti Rahva Muuseumi raamatukogu saal

Elu viiul

Triinu Piirsalu viiul

Mihhail Gerts klaver

Eero Epner sõna

Eduard Tubina huvist Eduard Wiiralti graafika vastu annab tõestust Tubina tehtud amatöörfilm Wiiralti töödest. Kahe Eduardi loomingu ühisosa vaatleb kontserdil Eero Epner.

Koostöös Eesti Rahva Muuseumiga

Eduard Tubin (1905–1982)

„Süit eesti tantsuviisidest“ (1943/1952) ~17'

I „Vana valss“

II „Külakarjase sarvelugu“

III „Kanneldaja“

IV „Sikusarve lood“

Viiulisonaat nr 1 (1936/1969) ~17'

I *Andante con moto*

II *Presto (attacca)*

III *Grave, lento. Ostinato, marciale*

Eduard Tubin (1905–1982) oli väga kiindunud viiulisse, sellel pillil oli tema loomingus eriline koht. Ta on viiulile kirjutanud kaks kontserti, soolosonaadi, kaks sonaati klaveriga, „Süidid eesti tantsuviisidest“, „Ballaadid“ ning mitmesuguseid palu. Väga kauneid viiulisoolosid kuuleb ka nt tema sümfoonilistest teostest.

Viiulisonaat nr 1 valmis 1936. aastal ja selle töid esiettekandele Eevalt Turgan (viul), kellele teos on pühendatud, ja Olav Roots (klaver) 20. XII 1936 Tartu ülikooli aulas Tartu Helikunsti Seltsi kammermuusika sarjas. Vardo Rumessen on kirjutanud: „Viiulisonaat nr 1 on noore autori üks varajasemaid suurvorme, mis valmis helilooja igapäevase teatritöö kõrval pikaajaliste otsingute ja põhjaliku töö tulemusel. Nagu sümfoonias nr 1, avaldub siingi kujukalt helilooja püüd luua suurteos, kus kogu muusikaline arendus on välja kasvanud ühest kesksest teemast. Sellest on omakorda tuletatud teised teemad, mis on omavahel kontrapunktiliselt seotud. Seetõttu on kogu sonaadi areng väga tihedakoeline ja küllaltki komplitseeritud, põhinedes siiski suurel seesmisel loogikal. Teoses avaldub helilooja suur fantaasiarikkus, polüfooniline meisterlikkus ning tugev vormitaju, mis liidab üksikud lõigud ühtseks tervikuks.“ („Ballaad“, lk 48–49)

Sonaadi loomise ajast on säilinud tore kiri Heino Ellerile (21. VII 1936):

Kallis Maestro!

Kuidas suvitamine läheb? Sul on vist tore elu, aina püüad kalu ja supled meres. Tahaksin ka sinna [Narva-Jõesuu] sõita üheks või kaheks päevaks selle kuu lõpul, aga ei tea veel, kas saan. Viiulisonaadiga olen viimase osa juures, veel mõni päev ja siis peaks valmis olema [noodis on lõpetamise kuupäev 22. VIII 1936]. Küll on palavaga halb kirjutada, higi tilgub ja pää on uimane. Aga kui juba hoo sisse saab, siis ei ole vigagi. Olen ikka 4–6 tundi päevas töötanud ja tagajärjed on omast arust päris kenad. Käisin ka Peedul [Olav] Rootsi ja [Eevalt] Turgani juures. Proovisid kokku. Algul teine osa oli väga raske kokku mängida, sest 5/8 presto, ühe peale ei läinud kuidagi. Pärastpoole mängisid ikka ära. Viiuliosa tundub klaveripartiist kergem olevat.

Kui olen selle töö ära teinud, siis tahaks küll natuke merd ja kalaõngitsemist. Terve suve jooksul olen ainult mõne üksiku päeva maal olnud ja seda on vähe. [---] Aga kui ma sonaati valmis ei saa, siis ma ei sõida. 4. augustil algab juba Vanemuises töö ja siis ma ei saa enam kuhugi ära.

Head puhkust Sulle ja abikaasale.

Sinu E. Tubin

1969. aastal on helilooja kirjutanud Eestisse tollasele tuntud viuldajale Vladimir Alumäele: „Kallis vana sõber! Nokitsen siin veidi oma I viulisonaadi kallal – originaal on Tallinnas muusikamuuseumis, kust sain mõne aja eest fotokoopiad, mis nüüd korruga puutusid pihku. Hakates neid lähemalt vaatama, leidsin, et pole ime, et seda lugu keegi ei ole mängida katsunud (Eevalt ja Olav tegid seda omal ajal suure vaevaga), sest klaveriosa on ju häbemata raske ja ebamäärane. Niisiis võtsin sealt umbes ½ maha, et ka tänapäeval, kus kõigil on kiire ja pole aega poolmõttetute käikude kallal higistada, oleks ehk võimalik Sul mõne pianistiga kokku lüüa ja väikselt lüürilist muusikat teha, kui on aega ja tuju selleks. Omavahel öelda, süvenenud sellesse nooreea loosse, leidsin, et polegi nii paha, olen hiljem suurelt osalt samasugust muusikat kirjutanud ja mitte palju paremat; isegi originaalsust on mõnel leheküljel leida. No ja, olgu sellega kuidas on, loodan, et leiad midagi selles sonaadis, mis Sulle ehk meeldib, ja siis selle ka kunagi kuuldavale tood või annad edasi mõnele oma andekale õpilasele.“ Niisiis töötas Tubin selle teose mõnevõrra ringi, aga muudetud sai üksnes klaveripartii. Vladimir Alumäe teadaolevalt seda teost siiski ei esitanud. Teise versiooni töid esiettekandele Rootsis Alfred Pisuke (viul) ja Ragnar Dahl (klaver) 21. VI 1971 Rootsi Raadios.

Teisal on Tubin meenutanud: „Kaasõpilase ja kolleegina oli mul Olav Rootsiga tihe, väga sõbralik kontakt ka peale õpingute lõpetamist ja pean siinkohal tunnistama, et ta on olnud mu teoste suurim propageerija. Seda vahel otse fanaatilise kiindumusega. Mäletan, kui nad koos Turganiga harjutasid mu Esimest viulisonaati, mis on raske pätkel viuldajale, kuid nüüd tagantjärele vaadates alles saan aru, millised olid pianisti raskused selle äramängimiseks. Millist hoolt, otsatut harjutamist ja tähelepanu küll nõudis see tänamatu klaveripartii – kuid Roots tuli sellega hiilgavalt toime!“ („Rändavate vete ääres“, lk 224)

Tubin oli maalaps, kes oli oma muusikuteed alustanud seakarjas flööti puhudes. Arvata võib, et ta oli lapsena ka rahvaviise kuulnud. 20. sajandi algusest peale, juba alates Rudolf Tobiasest, arutati Eestis rahvusliku stiili üle: kas rahvuslikku helikeelt saaks ja peaks tingimata seostama rahvaviiside kasutamise või oleks võimalik jõuda rahvusliku stiilini ka rahvaviise kasutamata, nagu oli suurepäraselt õnnestunud eesti heliloojatele suureks eeskujuks olnud soomlaste suurkujul Jean Sibeliusel.

Tubinat on eesti rahvalooming köitnud sageli, Vardo Rumesseni hinnangul on ta kasutanud kokku üle 80 rahvaviisi. („Vestlused Tubinaga“, lk 69) Hans-Gunter Lockil on õnnestunud kindlaks

teha Tubina Eesti perioodil kirjutatud teostes kasutatud 40 viisi (koos arhiiviallikatega). Eesti rahvaluule arhiivis on alles uurijate registreerimisraamatud, kust näeb, et Tubin käis alates 1938. aastast seal mitut puhku materjali otsimas (ja leidis mh ühe oma isa saadetud viisi), kuna sellal polnud meie kättesaadav (Herbert Tampere „Eesti rahvaviiside antoloogiast“ ilmus 1930. aastail I köide (1935); kõik viis köidet said kättesaadavaks alles 1965. aastaks). Ta olevat ka viiside fonograafrullidelt maha kirjutamisega veidi raha teeninud. („Ballaad“, lk 23)

Õigupoolest on rahvaviis Tubina loomingu „kohal“ päris algusest peale – juba tema üks esimesi orkestriteoseid aastast 1929 on „Eesti rahvatantsud“ (osadega „Ingliska“, „Kivikasukas“, „Karutants“). Järgnesid „Süit eesti motiivid“ (1931) ja „Süit eesti tantsudest“ (1938). Oma muusikas on ta valdavalt kasutanud pilliviise.

„Süit eesti tantsuviisidest“ viulile ja klaverile valmis 1943. aastal. Vahetult pärast helitöö lõpetamist on autor kirjutanud Olav Rootsile: „Viulilood [st süit] said valmis, proovisime juba Turganiga veidi kokku. Igatahes lõpp on hää, minu kohta isegi väga hää.“ („Kirjad 1“, lk 209) Selle töögi taas esiettekandele Eevalt Turgan (viul), aga klaveril oli seekord Jüri Mandre. Esiettekanne

oli 2. oktoobril 1943 Vanemuise kontserdisaalis. Järgmine esitus oli juba kahe kuu pärast, 14. detsembril Tubina autoriõhtul samas saalis, kus seda koos Turganiga mängis nüüd Olav Roots. Kõnealune süit kõlas õhtu viimase teosena – nüanss, mis peegeldab teose olulisust autorile. Juba 1944. aasta mais esitas Carmen Prii süiti koos Olav Rootsiga Königsbergis, Breslaus, Ludwigsburgis, Linzis ja Hilversumis. See neljast rahvatantsust koosnev tsükkel sai peatselt Tubina üheks kõige mängitumaks oopuseks.

Kui Tubin 1944. aasta sügisel Rootsist põgenes, jäi süidi käsikiri Eestisse. Kui 1952. aastal tuli kirjastuselt ettepanek helitöö publitseerida, kirjutas autor kolm esimest osa mälu järgi üles, IV osa jäi taastamata ja sel korral ka trükkimata. IV osa koopiat saadeti talle Eestist alles hiljem. (Seejärel valmis teosest ka variant viulile ja orkestrile.)

Triinu Piirsalu. Foto Lisett Kruusimäe

Triinu Piirsalu (viul) on emotsionaalse ja sugestiivse esituslaadiga solist ning kirglik kammermuusik. Ta alustas viiuliõpinguid Tallinna muusikakoolis Katrin Talmari juures ja jätkas Tallinna muusikakeskkoolis Tiiu Peäske juhendamisel, 2019. aastal algasid bakalaureuseõpinguid Sibeliuse akadeemias prof Réka Szilvay viiuliklassis. Helsingis hakkas ta üha rohkem huvi tundma eri maade rahvamuusika vastu ning oma vahetusaastal Norras (2022/2023) asus ta mängima ka Hardangeri viiulil. 2023. aasta sügisel hakkas ta õppima Müncheni muusika- ja teatrikõrgkooli magistrantuuris prof Mi-kyung Lee viiuliklassis ning praegu omandab solistidiplomit Taani kuninglikus

muusikaakadeemias prof Peter Herresthali juhendamisel. Ta on osalenud Eesti ja rahvusvahelistel konkurssidel: 2023. aastal oli ta üks neljast väljavalitust soleerima Bergeni Filharmoonikute ees (kõlas Bartóki 2. viiulikontsert) ja pälvis ühtlasi Griegi fondi preemia; 2023. aastal saavutas Triinu I koha Anja Ignatiuse viiulikonkursil Helsingis; 2020. aastal III koha ja Tallinna Kammerorkestri eripreemia Eesti keelpillimängijate konkursil ning II koha ja publiku lemmiku tiitli telekonkursil „Klassikatähed“. 2024 pälvis Triinu Piirsalu Hansa Grupi Noore Muusiku fondi preemia. Loominguline koostöö ja sõprus seob teda Aavik Duoga – 2024. aasta aprillis esitati koos eesti muusikat, sh kolm esiettekannet. 2024. aasta mais soleeris Triinu Sibeliuse viiulikontserdiga Taani kuningliku muusikakõrgkooli sümfooniaorkestri ees (dirigent CJ Wu). Triinu mängib ka erinevates kammerkoosseisudes ja Eesti Festivaliorkestris. Tema käsutuses on M. Deconet' viiul aastast 1760.

Mihhail Gerts. Foto Kaupo Kikkas

Mihhail Gerts (klaver) on juhatanud maailmas üle 70 orkestri, nende hulgas on NHK Sümfooniaorkester ja Osaka Filharmooniaorkester Jaapanis, BBC Sümfooniaorkester, Accademia Nazionale di Santa Cecilia (Itaalia), Sydney Sümfooniaorkester, rida orkestreid Prantsusmaal ja Saksamaal, sh Prantsuse Raadio Filharmooniaorkester, Leipzigi Gewandhaus-orkester, Staatskapelle Dresden, Berliini Saksa Sümfooniaorkester, Belgia Rahvusorkester, Oslo Filharmooniaorkester, Helsingi Linnaorkester, Monte Carlo Filharmooniaorkester, Luxembourg'i Filharmooniaorkester, liri Rahvuslik Sümfooniaorkester,

Gulbenkiani Sümfooniaorkester (Portugal), Liverpooli Kuninglik Filharmooniaorkester, Birminghami Linnaorkester, Poola Raadio Rahvuslik Sümfooniaorkester, Sloveenia Raadio Orkester, Sofia Filharmooniaorkester (Bulgaaria), Belgradi Filharmooniaorkester jpt. 2015–2017 oli Mihhail Gerts Hageni teatri (Saksamaa) esimene kapellmeister. 2007–2014 töötas ta dirigendina Rahvusooperis Estonia. 2005–2007 oli ta Eesti Rahvusmeeskoori dirigent.

Muusikaõpinguid alustas Mihhail Gerts Heino Elleri nim Tartu muusikakoolis ja jätkas Tallinna muusikakeskkoolis. Ta on lõpetanud Eesti muusika- ja teatriakadeemia klaveri (prof Ivari Ilja) ja orkestridirigeerimise (prof Paul Mägi) erialal ning Berliini Hanns Eisleri nim muusikakõrgkooli orkestridirigeerimise erialal. 2011. aastal lõpetas ta EMTA doktorantuuri. 2021. aastal kutsus Mihhail Gerts ellu festivali „TUBIN“ ja on selle kunstiline juht.

Eero Epner. Foto Tiina Kõrtsini

Eero Epner on õppinud kunsti-
ajalugu. Tema üks uurimisobjekte
on olnud kunstnik Konrad Mägi.
Epner on kirjutanud Mäe elu-
looraamatu ja koostanud tema
tööde ülevaatealbumi ning olnud
osaline mitme Konrad Mäe näituse
koostamisel.

KOOSTÖÖPARTNERID

Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise sümfooniaorkester

TÄNAME

Kerri Kotta, Rahvusvaheline Eduard Tubina Ühing
Eesti Rahva Muuseum
Tartu Linnavalitsus
Kadri Leivategija, Heino Elleri Muusikakool
Vanemuise teater

FESTIVALI MEESKOND

Kunstiline juht Mihhail Gerts
Produtsent Maarit Kangron
Produtsendi assistent Gerde Kadi Kuusk
Vanemuise kontserdimaja juht Sander Tamm
Turundus Laura Põldma
Graafiline disain Kleer-Keret Tali
Keeletoimetus Tiina Talts
Müügispetsialistid Angela Rae, Merje Mürsepp-Kuntu
Kommunikatsioon Silver Kuusik, Jelena Poverina
Kavalehe koostaja Virge Joamets
Kavalehe küljendus Eva Nukk

HOOAJA
PEATOETAJA

admirals

AUTOPARTNER

Heino Elleri Muusikakool

LIVIKO
— anno 1898 —

OLEREX

SELVER
Hea möte

TARTU

eestikontsert.ee